

- Kuiken, F., 'Thema's en taaltaken. Nieuwe basisleergang NT2 voor neveninstromers', in: *Entree* 9, 1996, blz. 1-4.
- Kuiken, F., 'Het blijft niet bij woorden. Kanttekeningen bij woordenschatonderwijs binnen een basisleergang Nederlands als tweede taal', in: *Spiegel*, te verschijnen a).
- Kuiken, F., 'De implementatie van *Zebra*, een basisleergang NT2', in: *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, te verschijnen b).
- Long, M.H., 'A role for instruction in second language acquisition', in: Hyltenstam, K. & M. Pienemann (red.) *Modelling and assessing second language acquisition*, Clevedon: Multilingual Matters, 1985, blz. 77-100.
- Long, M.H. & G. Crookes, 'Three approaches to task-based syllabus design', in: *Tesol Quarterly*, vol. 26, no. 1, 1992, blz. 27-55.
- Nunan, D., *Designing tasks for the communicative classroom*, Cambridge, Cambridge University Press, 1989.
- Staatsen, F., *Moderne vreemde talen in de basisvorming. Kerndoelen in de praktijk*. Bussum, Coutinho, 1994.
- Van Avermaet, P. & K. van den Branden, 'Taakgericht onderwijs: Theoretische uitgangspunten', in: Von-werkgroep NT2 (red.), *Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?* Deurne, Uitgeverij Plantijn, 1996, blz. 9-20.
- Van den Branden, K. & F. Kuiken, 'Taakgericht taalonderwijs: een nieuw geluid?' in: *Moer* 1997•6, blz. 281-290.
- Verbeek, J., *Bouwstenen voor de basisvorming: een leerplan Nederlands*. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1993.

Zebra. Basisleergang NT2 voor neveninstromers in het voortgezet onderwijs zal door Meulenhoff Educatief in januari 1999 op de markt worden gebracht.

RECENSIE

Katinka de Croon & Merlijn Jacobs: Het Steunpunt NT2 zet de joker in! *Eerste opvang in de reguliere klas basisonderwijs*

Werkgroep Anderstalige Nieuwkomers, *Joker. Eerste opvang in de reguliere klas van het basisonderwijs*. Bronnenboek en kopieerbladen. Reeks: Anderstalige Nieuwkomers 1. Leuven, Steunpunt NT2, 1997. ISBN 90-75511-08-6, 3.200 BEF.

Het Steunpunt NT2 te Leuven, bekend om de analytische aanpak van taalvaardigheidsonderwijs, heeft (de) *Joker* ingezet in de vorm van een bronnenboek met – hoe kan het anders – taakgerichte activiteiten voor anderstalige nieuwkomers in de reguliere klassen van het basisonderwijs. Taal is een middel om een bepaald doel te bereiken en een taal leer je al doende volgens de analytische aanpak. Taal leren door taal te gebruiken is ook bij *Joker*, net als bij de andere leermiddelen van het Steunpunt NT2, het adagium. Maar hoe krijgt dit gestalte in onderwijs aan kinderen, die nauwelijks of geen Nederlands spreken wanneer zij het basisonderwijs op latere leeftijd binnenstromen?

Inhoud

De activiteiten of taken uit het bronnenboek houden uiteraard rekening met de ontbrekende Nederlandse taalvaardigheid van de doelgroep. Ze proberen aan te sluiten bij de interesses en behoeften van de taalleerder, om op deze manier de motivatie te stimuleren een

taak tot een goed einde te brengen. De activiteiten zijn dan ook meestal in een spelvorm gegoten (zie afbeelding 1). Ze zijn bedoeld om gedurende de eerste periode die een nieuwkomer doorbrengt in de reguliere klas een basis-taalvaardigheid in het Nederlands (met name schoolse taalvaardigheid) op te bouwen. Deze moet hem in staat stellen in relatief korte tijd mee te doen in de klas en op school. Om dit doel te bereiken is het van belang dat de leerkracht regelmatig put uit het bronnenboek, en liefst zelfs meerdere activiteiten per dag uitvoert. Dit is ook noodzakelijk in verband met het aanbieden van voldoende mondelinge taal aan de nieuwkomers en herhaling van het taalaanbod. Het zal geen probleem zijn aan te sluiten bij de reguliere activiteiten die op een schooldag worden ondernomen, gezien de zes verschillende rubrieken waarin de activiteiten uit *Joker* zijn onderverdeeld: kringactiviteiten, Nederlands, wereldoriëntatie, rekenen, tekenen en knutselen, en beweging.

Leerkrachtvaardigheden

De organisatie zal de leerkracht voor grotere problemen stellen. Er wordt in *Joker* een groot beroep gedaan op de vaardigheden van de leerkracht. Het programma bevat immers activiteiten die op ieder willekeurig moment met *alle* leerlingen in de reguliere groep uitgevoerd kunnen worden. Van de leerkracht vraagt dit een optimaal gedifferentieerde begeleiding van de activiteiten. De activiteiten moeten namelijk leuk én zinvol zijn voor vele typen leerlingen: voor nieuwkomers die volledig onanspreekbaar in het Nederlands zijn en direct in een reguliere groep zijn geplaatst, voor nieuwkomers die een gedeelte van de schooldag intensief tweede-taalonderwijs in een aparte opvanggroep ontvangen en daarnaast een gedeelte van de dag onderwijs in de reguliere groep volgen, én voor leerlingen die vanaf de leerplichtige leeftijd onderwijs in het Nederlands hebben gevolgd.

Het programma is bedoeld voor alle leerjaren, met uitzondering van de kleuterperiode. De leerkracht moet dus niet alleen differentiëren naar taalniveau en schoolervaring, maar ook

naar leeftijd. Een nieuwkomer in een hoger leerjaar zal andere interesses en behoeften hebben dan een nieuwkomer in een lager leerjaar. Zij moeten echter beide met dezelfde activiteiten een basis van mondelinge taalvaardigheid opbouwen. Vervolgens moet de oudere leerling wel meedoen aan activiteiten in de reguliere groep die een groter beroep doen op schoolse taalvaardigheden dan activiteiten die worden uitgevoerd in een lager leerjaar.

Deze brede inzetbaarheid is een sterk punt van het bronnenboek (leerlingen integreren snel als ze niet steeds uit de klas worden gehaald), maar vereist wel een leerkracht met differentiatiecapaciteiten en inzicht in leerlijnen. In het bronnenboek worden slechts summier aanwijzingen gegeven op dit vlak. En wat te doen als het aantal nieuwkomers relatief groot is of wanneer er regelmatig sprake is van tussentijdse instroom? Het is de bedoeling dat slechts enkele weken intensief met *Joker* wordt gewerkt. Regelmatige tussentijdse instroom zou betekenen dat gedurende het hele jaar gebruik gemaakt wordt van *Joker*. Een groot deel van de opdrachten leent zich hier goed voor, maar activiteiten als 'naamspelletjes' gaan vermoedelijk bij tussentijdse instroom snel vervelen. *Joker* geeft helaas geen expliciet antwoord op deze vragen.

Wij denken dat leerkrachten die al gewend zijn te werken volgens de analytische aanpak van taalonderwijs goed overweg kunnen met de activiteiten in *Joker*. In de Nederlandse en Belgische lespraktijk werken veel leerkrachten echter volgens een andere aanpak. Het zal voor die leerkrachten wennen zijn om bij dezelfde activiteit verschillende doelstellingen te hanteren en van ieder 'type' leerling dus een ander uitvoeringsniveau te verlangen. Zo'n omschakeling in manier van lesgeven en verdeling van onderwijstijd vraagt ons inziens om goede begeleiding van de leerkracht bij het invoeren ervan.

Opvang in de reguliere groep

Bijzonder aan dit bronnenboek is de mogelijkheid nieuwkomers op te vangen in de reguliere groep. Daarmee voorziet *Joker* in

1 Truc: welk getal zit onderaan?

doel	<ul style="list-style-type: none"> - gericht taalaanbod - * <i>het kunnen uitrekenen van het getal dat na een worp onderop de dobbelsteen staat</i>
materiaal	<ul style="list-style-type: none"> - 2 dobbelstenen - het grote schoolspel (kopieerbladen Rekenen blz. 191 en 192)
organisatie	klassikaal
verloop	<ul style="list-style-type: none"> - de truc meerdere malen uitvoeren: <ul style="list-style-type: none"> • de 2 dobbelstenen gooien en aan de leerlingen vragen hoeveel ogen je hebt gegooit (desnoods samen de telling uitvoeren), met elke dobbelsteen en met de 2 tesamen • hen duidelijk maken dat jij ook weet hoeveel ogen aan de onderkant van de dobbelstenen zitten (dat bereken je simpelweg door de formule $x = 7 - \text{aantal gegooide ogen}$, m.a.w. als bovenop 3 ogen liggen, liggen er onderaan 4), zonder dat hierbij de truc verklaard wordt - de vraag stellen of iemand de truc kent - als een leerling bereid gevonden wordt de truc uit te voeren, hem/haar daartoe uitnodigen - de truc verklaren door aan te wijzen dat de som van onder- en bovenkant altijd 7 is
opmerking	hierna kan het 'grote schoolspel' volgen om de leerlingen nog verder getalbegrip bij te brengen en het tellen te oefenen - het spel is een soort ganzenbord dat in groepjes van vier kan worden gespeeld - de anderstalige nieuwkomers bij hun mentoren plaatsen die de instructies kunnen lezen en uitleggen - ook de opdrachten die bij bepaalde hokjes horen, kunnen deze leerlingen voorlezen - het spel eerst klassikaal uitleggen - een andere verwerkingsopdracht is de leerlingen een driedimensionale dobbelsteen te laten knutselen
taalaanbod	<p>woorden: raadsel - oplossing - formule - som</p> <p>plaatsaanduidingen: bovenkant - onderkant - zijkant</p> <p>getallen</p> <p>handelingen: gooien - weten - tellen - nemen - kijken - rekenen - raden</p> <p>structuren: vragen: Hoeveel (ogen heb ik gegooit)? Wie kan dat doen? Wie wil proberen? X, kan je/wil je...?</p> <p>gedragsturing (uitnodiging)</p>

Afbeelding 1: Voorbeeld van een activiteit uit Joker.

een behoefte. De praktijk wijst namelijk uit dat nieuwkomers vaak direct in een reguliere groep worden geplaatst, de hele dag of in ieder geval een gedeelte van de dag, met alle problemen voor de betrokken leerlingen en leerkrachten van dien.

Joker speelt in op deze praktijksituatie, in tegenstelling tot bestaande leermiddelen voor de doelgroep, die meestal slechts geschikt zijn voor gebruik in speciale eerste-opvanggroepen en vaak alleen op het vakgebied taal betrekking hebben. Bovendien komt de decentrale opvang die *Joker* voorstaat, volgens de

auteurs niet alleen de sociale integratie van de kinderen ten goede, maar ook hun motivatie. Zij nemen middels *Joker* immers regelmatig actief deel aan klassikale activiteiten die zijn aangepast aan hun beperkte beheersing van het Nederlands. Op deze manier hoopt men de nieuwkomers zo snel mogelijk een voldoende basis bij te brengen om ook actief en effectief te kunnen deelnemen aan de reguliere activiteiten.

Bovendien is de inhoud en organisatie van de activiteiten zo dat ook de andere leerlingen er iets uit kunnen leren op het gebied

van taal dan wel op andere kennis- en vakgebieden. De taken kunnen immers volgens de principes van het analytisch taalonderwijs verwerkt worden op verschillende niveaus.

Taken in Joker

De taken in *Joker* zijn gericht op het opbouwen van mondelinge taalvaardigheid in het Nederlands. Er wordt wel geregeld een schriftelijke neerslag geboden, maar deze is niet essentieel voor het uitvoeren van een taak. *Joker* gaat ervan uit dat leerlingen die al dan niet zijn gealfabetiseerd in een andere taal, eerst een zekere mate van taalvaardigheid in het Nederlands moeten opbouwen, voordat ze leren technisch lezen en schrijven in contexten die niet betekenis- en zinvol voor hen zijn. Manieren en middelen om nieuwkomers in hogere groepen – na die eerste periode – te leren lezen en schrijven, worden echter niet gegeven. De handleiding beschrijft wel twee fasen na de eerste periode van instap, maar deze beschrijving beperkt zich slechts tot een aantal aanwijzingen voor de leerkracht.

De auteurs vatten het materiaal echter ook op als de 'vertaling' van de analytische aanpak naar taalonderwijs aan anderstalige nieuwkomers, waardoor de activiteiten een voorbeeldfunctie kunnen vervullen en als inspiratiebron kunnen dienen voor het uitwerken en aanpassen van bijvoorbeeld de reguliere activiteiten. *Joker* is zeer zeker geschikt om deze voorbeeldfunctie te vervullen bij de aanpak van reguliere lesstof, maar ons inziens blijft scholing, begeleiding en ondersteuning van de leerkrachten zeer wenselijk.

Het materiaal

Joker bestaat uit een aantrekkelijk vormgegeven handleiding voor de leerkracht en een set kopieerbladen, jammer genoeg niet in kleur. De handleiding is summier en impliciet van opzet. Er wordt veel aan de eigen invulling en inzichten van de leerkracht overgelaten. De auteurs van *Joker* gaan ervan uit dat leerlingen door een ruim, begrijpelijk en natuurlijk taalaanbod al doende taal leren. Deze visie op taalonderwijs zal wellicht wennen zijn voor

Nederlandse leerkrachten die veelal volgens een meer sturende aanpak werken.

De leerkracht dient zijn lessen goed voor te bereiden: er wordt veel gebruik gemaakt van concrete voorwerpen en handelingen, om zo veel mogelijk betekenisvolle, betrokkenheidsverhogende situaties te creëren. De auteurs gebruiken daarom ook veel materiaal zoals een plattegrond, een gebruiksaanwijzing en een strip. De motiverende activiteiten zullen zowel anderstalige nieuwkomers als reguliere leerlingen van verschillende leeftijden aanspreken, bijvoorbeeld het maken en leggen van tangrammen en het kunnen verklaren van de werking van een jojo om deze vervolgens te maken.

Conclusie

De aard en het brede scala van de activiteiten in *Joker* maken het mogelijk om de hele dag door bezig te zijn met het leggen van de essentiële basis van taalvaardigheid die nodig is om later ook met succes de reguliere activiteiten te kunnen uitvoeren.

Ons inziens kan deze joker tot succes leiden, mits veelvuldig en op de juiste momenten ingezet door een geoefende speler!

Joker is schriftelijk te bestellen bij het Steunpunt NT2, Blijde Inkomststraat 7, 3000 Leuven (België), onder vermelding van volledige titel, aantal exemplaren, leverings- en facturatie-adres, naam van de instelling en/of verantwoordelijke en handtekening.